

Pobjedonosni završetak ratnog puta Titove mornarice

Ostvarujući Titovo strategijsko geslo — vlastitim snagama do slobode, Mornarica NOVJ, kao sastavni dio Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, odnosno Jugoslavenske armije, je u bespoštednim borbama od 1942. godine na moru dala značajan doprinos slamanju mornaričke ratne mašine sila osovine, konačnom oslobođenju zemlje i pobjedi nad fašizmom.

Najznačajnije povijesne činjenice i neke zanimljive pojedinosti iz vremena slavnih i teških borbi, što ih je Titova mornarica vodila na svom ratnom putu potkraj 1944. i u proljeće 1945. godine predmet su ovog kazivanja uz 40. godišnjicu Ratne mornarice, pomorstva i riječnog brodarstva SFRJ.

Jedinstveni strategijski zadatak

U ljeto 1944. godine drugi svjetski rat je ušao u završnu etapu. Na jugoslavenskom ratištu oružane snage NOP-a pod rukovodstvom Tita izvojevale su strategijsku inicijativu. Približavanjem snaga Crvene armije Balkanu i akcijama savezničkih snaga u Italiji jugoslavensko ratište dobija na značaju, postaje povezanije s ostalim ratištima antihitlerovske koalicije.

NOVJ prelazi u strategijsku ofenzivu i nizom zamašnih operacija definitivno oslobađa Jugoslaviju. Od sredine 1944. godine počela je završna etapa narodnooslobodilačkog rata.

Pred oružane je snage naroda Jugoslavije vrhovni komandant maršal Jugoslavije Josip Broz Tito postavio jedinstven strategijski zadatak da u završnoj ofenzivi:

a) oslobode naše narode na svojoj etničkoj teritoriji zaključno sa Istrom i Slovenskim primorjem, i

b) okruže, prinude na kapitulaciju ili unište glavne snage okupatora i njihovih suradnika koji su se u proljeće 1945. zatekle na prostoru Maribor — Zagreb — Trst — Cellovec i na taj način olakšaju prodiranje Crvene armije kroz Mađarsku i Austriju i probij fronta u Italiji od strane Anglo-Amerikanaca i njihovo dalje napredovanje k Austriji.

U realizaciji te strategijske zadaće uzet će udjela i Mornarica NOVJ.

Krupne pobjede NOVJ u drugoj polovini 1944. godine znatno su izmijenile vojno-političku situaciju na jugoslavenskom ratištu. Oslobođen je velik dio zemlje i njen glavni grad Beograd. Počela je i reorganizacija NOVJ. Naredbom vrhovnog komandanta maršala Josipa Broza Tita formirane su 1. siječnja 1945.

tri armije 1, 2. i 3., a 2. ožujka i 4. armija, dok je 1. ožujka NOVJ preimenovana u Jugoslavensku armiju (JA), a Mornarica NOVJ u Jugoslavensku mornaricu.

Raste uloga Mornarice

Jesen 1944. godine nagovijestila je slobodu jugoslavenskom dijelu Jadranskog mora i obale. Početkom rujna Vrhovni štab naredio je da se neprijatelju presiječe odstupnica s mora i da se unište njegove snage. Tako su počele konačne, višemjesečne borbe za oslobođenje jugoslavenskog Jadrana.

Očekivalo se povlačenje Nijemaca s evropskog jugoistoka, s Balkana. Bilo je neophodno da se neprijatelju spriječi, oteža povlačenje i onemogući izvlačenje snaga. Direktiva Vrhovnog štaba NOV i POJ komandi 8. korpusa početkom rujna glasila je: »Neprijatelju odsjeći odstupnicu s mora i tući ga«!

U tromjesečnim borbama (od 6. rujna do 4. prosinca 1944), izvodeći veoma složene akcije 8. korpus, uz sudjelovanje Mornarice NOVJ, čije su glavne snage bile na otoku Visu, uspijeva da oslobodi Dalmaciju.

Njemačke, ustaško-domobranske i četničke jedinice na području Dalmacije brojale su oko 60.000 vojnika, dok je 8. korpus u početku operacija imao 25.000 vojnika, s tim što su njegove snage, za razliku od neprijateljskih neprekidno rasle i jačale kroz vatru oslobodilačke borbe i svestranu podršku naroda.

Sredinom rujna 1944. godine, pred početak oslobođenja Dalmacije, Mornarica NOVJ je imala 5.000 ljudi, 5 naoružanih brodova, oko 40 patrolnih čamaca, preko 200 transportnih i 12 desantnih brodova.

Stvarne tehničke mogućnosti ove narodne sile na moru ne bi nimalo impresionirale klasične vojne stručnjake. Naime, naoružani brodovi su pretežno bili tunolovci ili kočice, nosivosti oko 80 tona, brzine 8 čvorova i sa naoružanjem od 3 do 4 topa (kalibra 20 i 40 mm) i sa isto tolikim brojem mitraljeza. Oko topova i mitraljeza najčešće su bili postavljeni grudobrani od debljih dvostrukih dasaka sa umetnutim pijeskom. Veći patrolni čamci bili su upola manji, slabije naoružani i često sporiji. Sva je flota bila drvena.

Mornarica NOVJ je sa pozadinskom bazom u Monopoliju na talijanskoj obali Jadrana, glavnom bazom na Visu, uporištima na Dugom Otoku, Kornatima, Žirju, Lastovu i isturenim točkama na okupiranim dijelovima otoka i obale već bila otvorila široki strate-

gijski prodor u neprijateljskom frontu i kroz taj otvor pritjecala je saveznička pomoć u hrani i ratnom materijalu, a u obratnom pravcu odlazili ranjenici i zbjeg.

Dolaskom maršala Tita, noću 6/7. lipnja 1944. britanskim razaračem »Blackemor« s najvišim rukovodstvom pokreta na Vis, jadransko bojište je sve do jeseni 1944. godine bilo centar države koja se stvarala u vatri revolucije i u žiži zbivanja na jugoslavenskom ratištu. Razbijene, izbačene iz stroja ili zarobljene neprijateljske snage (više od 11.000 vojnika ubijeno je i zarobljeno) našle se i na obali našeg Jadrana u bezizlaznoj situaciji. Naime, u vrijeme oslobođenja Dalmacije pada i oslobođenje Crnogorskog primorja. Sve je to imalo krupno vojničko i političko značenje. Pored ostaloga, stvoreni su povoljni uvjeti za daljnji razvoj Mornarice NOVJ, koja je svoje prve čvršće organizacione oblike počela dobivati samo dvije godine ranije. (Pod Biokovom od 1942. godine, djeluje Primorski vod protiv neprijateljskog prometa na moru). Pred Mornaricom NOVJ stajali su sada veoma opsežni zadaci u pripremama za sudjelovanje u završnim operacijama za oslobođenje zemlje.

Početkom 1945. godine Jugoslavenska armija počela je pripreme za završne operacije na širokom frontu (Drava — Jadransko more), s ciljem oslobađanja nacionalnog teritorija uključujući tu i Slovensko primorje. Na frontu između Une i Jadranskog mora, kroz Liku, Hrvatsko primorje, Gorski kotar i Istru izbiti na Soču — bio je zadatak 4. armije.

U sklopu operacije te armije, koje su ot-

počele 20. ožujka, Jugoslavenska mornarica dobila je nekoliko zadataka: organizaciju i izvršenje desanta na Kvarnerske otoke i u Istru, osiguranje operativnog područja na moru, opskrbu morskim putem pozadine 4. armije, te organizaciju sudjelovanja sa savezničkim pomorskim snagama, koje su po odobrenju Vrhovnog štaba djelovale na našoj obali. Komanda Mornarice povjerala je izvršenje tih zadataka Pomorskoj komandi sjevernog Jadrana (do ožujka 1945. Drugi pomorski obalski sektor — II POS) i u operativnom pogledu potčinila je 4. armiji.

Jednu od istaknutih uloga u završnim operacijama Jugoslavenske armije (travanj — svibanj 1945. godine) za oslobođenje zemlje ima onaj dio flotnih snaga Jugoslavenske mornarice koji je djelovao kao Kvarnerski pomorski sastav.

Tko će prije do Trsta

Mornarica je trebala da ispuni dio zadataka vezanih za zajedničko nastupanje savezničkih snaga za konačno uništenje Hitlerove Njemačke. Na osnovi dogovora feldmaršala Aleksandera i maršala Tita, u Beogradu 21. veljače 1945. godine, Mornarici je pripao zadatak da, u podršci primorskog krila 4. armije pridonese brzom i potpunom oslobođenju jugoslavenskog dijela Jadrana i obale. Krajnji cilj je bio: osloboditi Trst. Međutim, prema Trstu su hitale i anglo-američke snage. Tko će prije stići do Trsta?

Tito je 4. armiji JA postavio zadatak: osloboditi Istru i Slovensko primorje i izbiti na

Naoružani brod »NB-14« po povratku u bazu s jedne akcije

rijeku Soču. On je to precizno izrazio i u prepisci s britanskim feldmaršalom Aleksandrom: »Zauzimanje spomenutih teritorija od strane naših jedinica, kao što znate, nije čisto vojnog karaktera već i političkog. Jugoslavija je veoma zainteresirana za taj teritorij ne samo kao pobjednik na strani saveznika u ratu protiv Italije već i zato što su ovi teritoriji bili nepravedno anektirani od strane Italije kao rezultat ranijeg mirovnog ugovora«.

Prema planu vrhovnog komandanta Tita, 4. armija otpočela je 20. ožujka svoju pobjedonosnu ofenzivu u koju će se postepeno uključivati korpusi koji su djelovali u pozadini fronta. Ona je najprije probila front u Lici i u energičnom naletu oslobodila Bihać i Gospić, zatim Gorski kotar i Hrvatsko primorje. Oslobođenjem Senja, Novog, Crikvenice i otoka Pag i Rab, 4. armija je uspješno završila ličko-primorsku operaciju u kojoj je gotovo potpuno uništila njemački 15. brdski korpus. Ovim operativnim uspjehom ona je stvorila mogućnost da se pristupi realizaciji riječke operacije i izvršenju konačnog cilja — oslobađanje Istre, Trsta i Slovenskog primorja i izbijanje u dolinu Soče. »Četvrta armija« — pisao je Tito, 4. travnja 1945., Aleksanderu — »koja operira u zapadnom dijelu Jugoslavije izvršava u toku postojeće ofanzive velike zadatke, kako sa stanovišta jugoslavenskog fronta tako i u pogledu opće ofenzive koju vode savezničke armije u tom dijelu Evrope«. U svom odgovoru od 10. travnja 1945. Aleksander je maršalu Titu čestitao na uspjesima 4. armije i, između ostalog, u telegramu napisao: »To je trijumf vaše lične strategije, pobjeda vaših odličnih vojnika«.

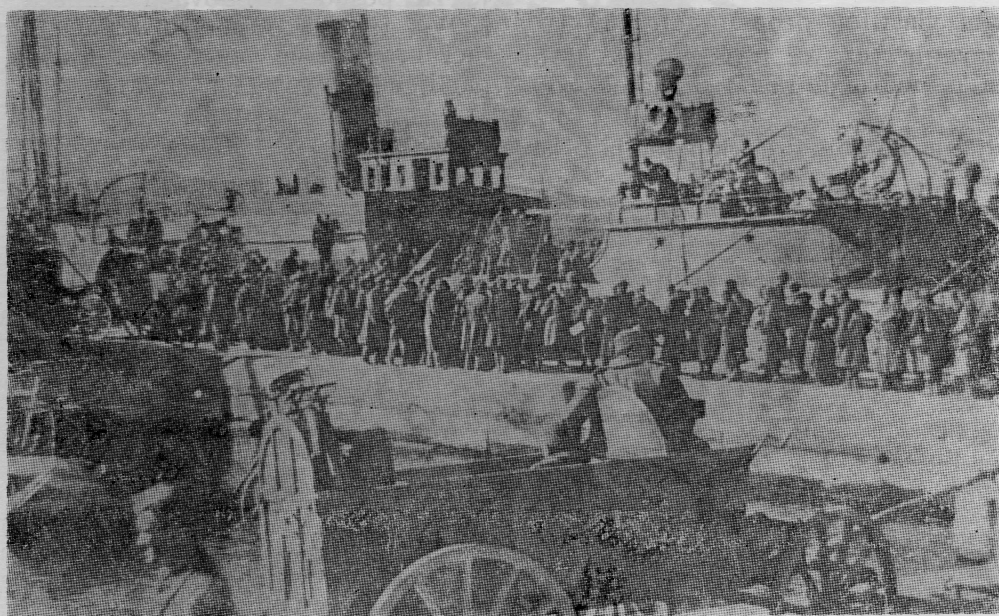
Odlukom Štaba mornarice NOVJ od 4. studenoga 1944. godine, osnovan je u Istri, 9.

studenoga, od najbolje naoružanih brodova (NB) patrolnih čamaca (PČ) flotila pomorskih sektora — Kvarnerski pomorski sastav od pet flotila. Time je operacijsko težište na moru prebačeno na područje Drugog obalskog sektora (II POS) za predstojeća nastupanja na pravcu Kvarner — Istra — Trst. Brodovi toga sastava i njihove posade bili su nosioci djelovanja na moru do konačnog oslobođenja obale, kada je sastav rasformiran. Krupan pomorski sastav, kao što je bio Kvarnerski, mogao se organizirati tek kada su za to sazreli uvjeti.

Otok Ist utvrđen je i pretvoren u solidan oslonac za djelovanje na moru prema sjeverozapadnom dijelu Jadrana. Na njemu imaju baze snage Drugog pomorskog obalskog sektora, koji je ojačao do te mjere da je mogao postupno prijeći u nastupanje prema svome akvatoriju. Razvijena je i obavještajna mreža s centrima u Hrvatskom primorju i Istri.

Narasla je i materijalno-tehnička baza, povećan je broj naoružanih brodova, patrolnih čamaca i pomoćnih brodova Mornarice NOVJ.

Okupator je izgubio prevlast u zraku na jadranskome bojištu (na Visu su i zrakoplovne snage NOVJ). Djelovanja Nijemaca na moru ograničena su uglavnom na prepade na luke i sidrišta, noću, uz upotrebu lakih snaga (torpednih čamaca), jurišnih sredstava i pomorskih diverzanata. Na otocima (Krku, Pagu i Rabu) i na obali od Kraljevice do Karlobaga utvrđuju se pored ustaško-domobranskih i jedinice njemačke 392. legionarske divizije. Garnizone na obali Istre i Hrvatskog primorja pojačavaju trupe koje se povlače iz Dalmacije. U Rijeci su prestali da životare ostaci ratne mornarice tzv. NDH. Djelovanje

Iskrcaj naših jedinica s broda »Sitnica« u Biogradu n/m u pripremi završnih operacija oslobođenja naše zemlje

jugoslavenskih i britanskih lakih flotnih snaga na moru (baze na Visu i Istri) i u zraku prisilila su njemačku komandu da povuče flotu iz Rijeke prema Trstu i obustavi pomorski promet gotovo na čitavom području sjevernoga Jadrana, osim u Planinskom (Velebitskom) kanalu.

Na sputavanje aktivnosti njemačkih snaga na jadranskom bojištu i na njihovo potiskivanje u obalne vode ima utjecaja i prisutnost savezničkih pomorskih snaga u Jadranu. Nakon oslobođenja Paga i Raba one, međutim, postepeno odustaju od sudjelovanja sa Jugoslavenskom mornaricom u daljnjim operacijama protiv Nijemaca.

U vodama Sjevernog Jadrana

U predstojećim nastupanjima prema sjeverozapadu bilo je nužno osigurati tempo napredovanja na otocima i obali, usporedno s kretanjem glavnih snaga na kopnu, kako bi obalu Istre i Slovenskog primorja pravodobno oslobodile snage Jugoslavenske mornarice i armije i time se izbjegle makinacije reakcionih krugova da ospore pravo naroda tih krajeva da realiziraju ono što su antifašističkom i oslobodilačkom borbom već bili stekli i na II zasjedanju AVNOJ-a utvrdili.

Zadaci Kvarnerskog pomorskog sastava, prema odluci Štaba mornarice NOVJ, pov. op. br. 6266, od 4. studenoga 1944. godine, bili su višestruki:

- uništavanje neprijateljskih lakih plovnih jedinica, (borbu s jačim neprijateljskim plovnim jedinicama trebalo je, načelno, izbjegavati);

- ometanje neprijateljskog prometa morem i uništavanje njegovih transportnih jedinica;

- zaštita vlastitog prometa morem;

- održavanje veze te prebacivanje ljudi i materijala u područje pod neprijateljskom kontrolom;

- obavljanje kombiniranih operacija u su-

radnji s jedinicama mornaričke pješadije; — podrška primorskom krilu jedinica NOVJ i suradnja s njima (osobito s VIII i XI korpusom).

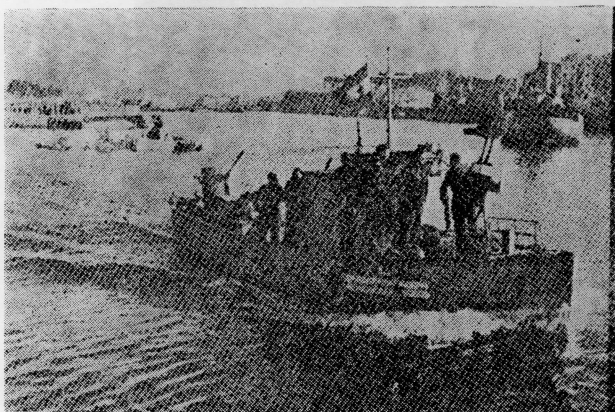
Improvizirane partizanske flotile bile su tehnički najslabija ratna mornarica u II svjetskom ratu, ali su ipak pobijedile mnogo nadmoćnijeg neprijatelja na moru. U čemu je tajna tih uspjeha?

I najpovršnije usporedbe taktičko-tehničkih karakteristika naoružanih brodova i patrolnih čamaca s njemačkim flotnim snagama ukazuju na izrazitu tehničku i brojnu nadmoć okupatora. Ako bismo pojednostavili taj problem odnosa snaga i pokušali da ove brodove i čamce usporedimo s njemačkim torpednim čamcima, koji su im nekako po veličini bili najbliži, onda bismo dobili da je brzina neprijateljskih torpednih čamaca bila 4 do 5 puta veća. Ipak, naoružani brodovi imali su neka dobra pomorska svojstva: bili su dosta otporni na požar (naftu kao gorivo za pogon) i za svoju tonažu relativno snažno naoružani. Drvene građe i malog gaza manje su bili izloženi opasnosti od mina, bili su prikladniji za pristajanje uz neuređenu obalu i maskiranje. Posade tih brodova sačinjavali su uglavnom mladići između 18 i 25 godina. Mnogi od njih bili su vični moru (ribari, pomorci), ali za sve njih vrijedi da su u narodnooslobodilačkom ratu stjecali prva iskustva i doživjeli prva vatrena krštenja u okršajima na moru, da su gajili bratstvo i jedinstvo.

Može se nametnuti pitanje — gdje su ležali izvori snage koji su uvjetovali da su brodovi i posade Kvarnerskog pomorskog sastava tada tako uspješno rješavali zadatke koji su im bili povjereni? Pored onih općih i poznatih faktora koji su opredjeljivali karakter oslobodilačke borbe naših naroda, potrebno je za posade brodova i čamaca Mornarice NOVJ, odnosno Jugoslavenske mornarice, istaći i to da je na svakom brodu djelovala partijska i skojevska organizacija.

Kvarnerski pomorski sastav od osnivanja tijesno surađuje s Kvarnerskim odredom mornaričke pješadije. Podržava ga u borbama na Pagu (IV flotila s bazom na otoku Viru, osobito). Brodovi prevoze trupe, daju vatrenu podršku u toku borbi na kopnu, patroliraju u Velebitskom kanalu (studeni — prosinac 1944.) Ta aktivnost nastavlja se uglavnom sve do oslobođenja Paga, 5. travnja 1945.

Brodovi toga sastava osiguravaju patrolama otok Ist. Iz te baze održavaju pomorski promet (vezu) prema Visu i oslobođenom teritoriju da bi dopremali materijal jedinicama i prihvaćali mobilizirane borce. Pored toga, stalno održavaju vezu u tri kanala prema područjima pod kontrolom okupatora, i to: u Poveljskom kanalu i tjesnacu Ljubaču za Obrovac; preko Oliba i Krka za Hrvatsko primorje, i preko otoka Unije za Istru. Za ove zadatke upotrebljavali su se najbrži brodovi

Pogled na Zadarsku luku 1944. gdje su planirana dejstva Mornarice u završnim operacijama

(brzine osam čvorova), kako bi u toku noći mogli da stignu do odredišta.

Svaka plovidba bila je pravi podvig kako s obzirom na mogućnost da neprijatelj presretne i jačim snagama napadne brodove, tako i zbog opasnosti od mina (zimi 1944/45. Nijemci su osobito u Kvarneru položili veći broj mina da bi ojačali protudesantnu obranu) i drugih mjera okupatora. Na različitim zadacima dnevno je plovilo i po 14 brodova. Pred početak završnih operacija preko Pomorske komande sjevernoga Jadrana organiziran je i transport više tisuća mobiliziranih boraca s Kosova, koji su preko Drača i Bara stizali brodovima za popunu IV armije.

Najintenzivnije borbe imao je ovaj po-

morski sastav u proljeće 1945. U veljači te godine vojna situacija mogla bi se najkraće ocrtati ovim podacima: Istru, Hrvatsko primorje, otoke Cres, Lošinj, Krk, Rab i Pag drže Nijemci. Ojačali su garnizone na otocima dijelovima 392. legionarske divizije i pješadijskim bataljonima 1473. i 1017. Pred Istrom bila su inače raspoređena dva (15. i 97) njemačka korpusa. Sve važnije prilaze zapriječili su minama. Njihov promet teče Velebitskim kanalom i uz obalu Istre. Snage na obalnom pojasu u cilju protudesantne obrane ojačali su 188. divizijom (iz sektora Postojne). Organiziraju prepade jurišnim i diverzantskim sredstvima na oslobođene luke. Od flotnih snaga raspolažu sa 2 razarača (Trst — Vene-

cija), 3 torpiljarke (Pula — Trst), 36 torped-
nih čamaca (motornih torpiljarki — 30 u Pu-
li i 6 u Rijeci), 6 džepnih podmornica u Puli,
oko 20 eksplozivnih motornih čamaca (u Puli)
i većim brojem naoružanih peniša i motornih
jedrenjaka. Pulu pretvaraju u glavnu vojno-
pomorsku bazu, spremni da je odlučno brane.
Otoke su branili po sistemu utvrđenih rajona
s više od 4000 ljudi i s oko osamnaest obal-
nih baterija.

Pomorska ratna vještina boraca za slobodu

Njemačka protudesantna obrana, s obzi-
rom na njezino težište da spriječi iskrcavanje
s otvorenog mora, bila je osjetljiva na bočne
napade (iz međuotočnog područja), kao i na
napad s kopna. Minske prepreke bile su broj-
ne. (Pri iskrcavanju na Rab desantni je kon-
voj srećom prešao preko minskih linija u
Kvarneriću, jer je pri zarobljavanju arhive u
lučkoj kapetaniji u Karlobagu pronađena kar-

ta minskih polja Kvarnera i Kvarnerića).

Usporedno s pripremama okupatora za
obranu tekao je i čitav niz mjera za jačanje
Jugoslavenske mornarice. Ona tada već ima
gotovo 14.000 ljudi, 74 naoružana broda i pa-
rolna čamca, 24 parobroda i oko 300 različi-
tih plovni objekata. Tako u neposrednoj ve-
zi s organizacijom i aktivnošću Kvarnerskog
pomorskog sastava treba istaći i razvoj os-
matračkih stanica i lučkih kapetanija, zatim
organizaciju lučke službe i rad brodogradiliš-
ta, osnivanje tehničkih sekcija pri brodarskim
sekcijama (za II POS u Zadru) pokrenutih od
Štaba Mornarice pravodobno (uglavnom pot-
kraj 1944) kao preduvjeta za izvršenje opsež-
nih i složenih zadataka.

Za predstojeću ofenzivu Štab 9. divizije i
Pomorske komande sjevernog Jadrana (ranije
II POS) primili su 16. ožujka 1945. zadatak od
komandanta 4. armije i komandanta RM. Ko-
mandi 4. armije potčinjene su sve jedinice
Pomorske komande sjevernog Jadrana s osnov-
nim zadatkom da osiguraju prijevoz i iskrcava-

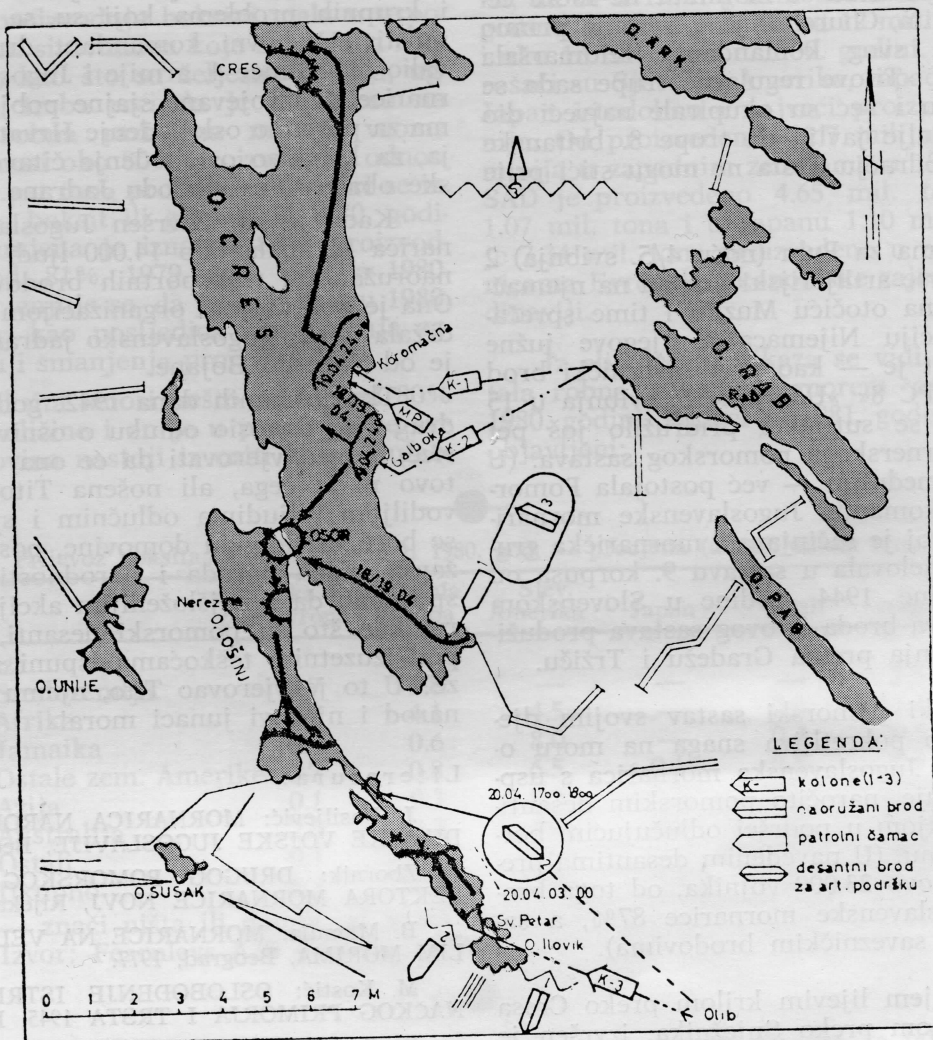
vanje snaga 9. i 26. divizije i mornaričke pješadije, u čemu će važnu ulogu imati i brodovi Kvarnerskog pomorskog sastava.

U borbama za oslobođenje Paga (4. na 5. travnja 1945). Kvarnerski pomorski sastav je pored prijevoza desanta s tri naoružana broda patrolirao u Planinskom kanalu (pred Paškim vratima), a sa četiri patrolna čamca sa zapadne strane Paga. Oko ponoći (4/5. travnja) brodovi u patroli pred Paškim vratima, sa još dva patrolna čamca sukobili su se s njemačkim torpednim čamcem koji se uspio probiti kroz Paška vrata vozeći velikom brzinom. Došlo je, nešto kasnije, i do kratkotrajne borbe s britanskim torpednim čamcima, koji su neovlašteno ušli u to područje.

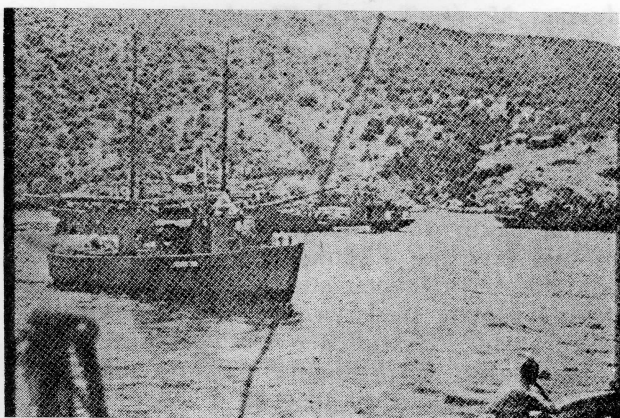
Naoružani brodovi i patrolni čamci sastava angažirani su i za neposredno osiguranje brodova, a potom za blokadnu patrolu u toku borbi za oslobođenje Raba (12. travnja). U borbama za oslobođenje Krka (17. travnja), Cresa i Lošinja (21/22. travnja) brodovi prevoze trupe (3900 — 4586 vojnika), osiguravaju desantni konvoj, podržavaju i osiguravaju iskravanje.

Ove zadatke izvršavaju i u toku desanta na Istru (24/25. travnja) u području Plomin, Brseč, Mošćenička Draga, Lovran, s tim što zbog opasnosti od mina obavljaju i protuminsko izviđanje i osiguranje (NB i PČ u stroju vrste vuku ispred konvoja žicu kao spojnu minolovku). Morem za Istru prevezeno je 10.400 ljudi, 1620 konja, 600 kola, 23 automobila i vozila, 4 tenka i oko 1500 tona materijala. U prijevozu sudjeluju i druga transportna plovna sredstva (jedrenjaci prikupljeni za tu svrhu). Oskudica u transportnim sredstvima znatno je produžila trajanje prebacivanja snaga; na to su utjecali i loše vrijeme i vjetar, pa je prebacivanje operativnih jedinica završeno 29. travnja, a pozadinskih dijelova 4. svibnja 1945. godine.

Na lijevom krilu jugoslavenskog fronta, 4. armija je nezadrživo napredovala. Ona je slomila njemačku obranu na staroj jugoslavensko-talijanskoj granici. Manevrom preko Mašuna 20. divizije, desantom na istočnu obalu Istre 9. divizije, ubacivanjem u pravcu Trsta 43. divizije, te djelovanjem 9. korpusa sjeverozapadno od Trsta, grad je do 28. travnja

Oslobođenje otoka Cresa i Lošinja

Pripreme na Cresu za desant na Istru

bio opkoljen; stvoreni su svi uvjeti za opći napad na Trst. Štab 4. armije 28. travnja izdao je zapovijest za oslobađanje Trsta. Savezničke snage koje su 29. travnja stigle u Padovu nastojale su, po svaku cijenu, da prije 4. armije uđu u Trst. W. Churchill je o tome 27. travnja pisao predsjedniku SAD H. Trumanu: »Glavno je biti tamo (misli se na Trst) prije no što ga budu okupirali Titovi gerilci. Stoga mi izgleda da se ni minut ne može čekati«. Međutim, Churchill je 1. svibnja primio izvještaj od svog komandanta feldmaršala Aleksandra: »Titove regularne trupe sada se bore u Trstu i već su okupirale najveći dio Istre«. On dalje javlja da trupe 8. britanske armije na području Trsta ne mogu stići prije 24 sata.

U borbama za Pulu (noću 4/5. svibnja) 2 NB i 2 PČ vrše artiljerijski prepad na njemačke položaje na otočiću Muzilu i time sprečavaju evakuaciju Nijemaca s njegove južne obale. U Trst je — kao prvi saveznički brod — uplovio »PČ 8« »Udarnik« 5. svibnja u 15 sati. Njemu se sutradan pridružilo još pet brodova Kvarnerskoga pomorskog sastava. (U Trstu je — međutim — već postojala Pomorska obalna komanda Jugoslavenske mornarice, a jezgro joj je sačinjavala mornarička grupa koja je djelovala u sastavu 9. korpusa od druge polovine 1944. godine u Slovenskom primorju). Dva broda iz ovog sastava produžila su 7. svibnja prema Gradežu i Tržiču.

Kvarnerski pomorski sastav svojim djelovanjem kao pokretljiva snaga na moru omogućava da Jugoslavenska mornarica s uspjehom surađuje, naročito pomorskim desantima, s 4. armijom u podršci odlučujućim borbama na kopnu. (U navedenim desantima prevezeno je gotovo 23.000 vojnika, od toga brodovima Jugoslavenske mornarice 87%, a samo 13 posto savezničkim brodovima).

Nastupanjem lijevim krilom preko Cresa i desnim krilom preko Snježnika, izvršen je brz obuhvat njemačkih snaga angažiranih u

riječkoj bitki, zatim pomorski desant na Istru i prodor u Notranjsku sve do prilaza Trstu, kao i njegovo brzo oslobođenje.

Vojnopomorski statističari i analitičari drugoga svjetskog rata tvrde da je svojim improviziranim flotilama Jugoslavenska mornarica u materijalno-tehničkom pogledu bila najslabija ratna mornarica (ukupna tonaža svih njezinih plovni sredstava bila je manja od tonaže jednog modernog razarača)!

Gdje onda leži tajna uspjeha Jugoslavenske mornarice? Rezultati postignuti u narodnooslobodilačkom ratu ističu odlučnost, hrabrost i vještinu komandnoga osoblja i posada u eksploataciji, održavanju i upotrebi znatno zaostaliije tehnike u odnosu na neprijateljsku, izvanredno dobro poznavanje i korišćenje prednosti što ih pruža naša obala u geografskim, hidrometeorološkom i ekonomskom pogledu, te nadasve punu suradnju i svestranu podršku i jedinstvo naroda u duhu Titove paruke: »Naša vojska izgrađena je na bratstvu i jedinstvu naših naroda i predstavlja moćan faktor za dalje učvršćivanje tog bratstva«.

Iz svega toga rezultirao je visok borbeni moral i uspješno rješavanje i tako složenih i krupnih problema koji su se činili nepremostivi. Vrhovni komandant drug Tito pohvalio je jedinice 4. armije i Jugoslavenske mornarice za izvojevane sjajne pobjede u borbama za potpuno oslobođenje Hrvatskog primorja, za konačno oslobođenje čitave jugoslavenske obale — za slobodu Jadrana.

Kada je rat završen Jugoslavenska mornarica je imala oko 14.000 ljudi i blizu 4000 naoružanih i transportnih brodova i čamaca. Ona je pod svojom organizacijom i kontrolom držala čitavo jugoslavensko jadransko područje od Soče do Bojane.

Tko je ratnih dana 1942. godine, kada je drug Tito donosio odluku o osnivanju Mornarice, mogao vjerovati da će ona, stvorena gotovo ni iz čega, ali nošena Titovom idejom vodiljom i ljudima odlučnim i spremnim da se bore za slobodu domovine, postati dio oružanih snaga naroda i narodnosti Jugoslavije sposoban da s najsloženijim akcijama na moru, kao što su pomorski desanti, tako časno pod izuzetnim teškoćama ispuni svoje obaveze? U to je vjerovao Tito, njemu je vjerovao narod i njegovi junaci mora!

Literatura:

J. Vasiljević: MORNARICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE, Beograd, 1972.

Zbornik: DRUGOG POMORSKOG OBALSKOG SEKTORA MORNARICE NOVJ, Rijeka, 1975.

B. Mamula: MORNARICE NA VELIKIM I MALIM MORIMA, Beograd, 1977.

M. Kostić: OSLOBOĐENJE ISTRE I SLOVENAČKOG PRIMORJA I TRSTA 1945, Beograd 1978.

K. Pribilović: NAORUŽANI BRODOVI MORNARICE NOVJ, Split, 1980.